

ضرورت حفظ نیروهای فکری و کیفی در کشور

حسین عبده تبریزی

در پذیرش مهاجر، کشورهای پیشرفته جهان بی‌پروا سیاست‌های خود را اعلام کرده‌اند. باراک اوباما در سال ۲۰۱۳ سیاست‌گذاری آمریکا در این زمینه را با کلمات زیر بیان می‌کند: «جذب مهندسان و کارآفرینان بسیار ماهر که به خلق شغل و رشد اقتصاد آمریکا کمک کنند»، بنابراین، هدف‌گذاری برای جذب مهاجران ایرانی نیز از میان زنان و مردانی است که ارزش خلق می‌کنند، تولید ملی را ارتقا می‌دهند و به اشتغال کمک می‌کنند؛ یعنی، کشور درست همان افرادی را از دست می‌دهد که باید در کشور بمانند و دولت، نهادهای عمومی و بنگاه‌ها را اداره کنند؛ باید بمانند تا هدایت اقتصاد، سیاست، ورزش، هنر و جامعه را برعهده گیرند.

«فرار مغزها» اصطلاحی است که انگلیسی‌ها برای مهاجرت دانشمندان و فناوران خود به ایالات متحده و آمریکا در دهه‌های ۵۰ و ۶۰ قرن گذشته معمول کردند. این اصطلاح بعدها بیشتر در مورد مهاجرت گسترده افراد تحصیل‌کرده از کشورهای در حال توسعه به کار رفت. وقتی این کشورها، از جمله ایران این سرمایه‌های انسانی را از دست می‌دهند، آهنگ توسعه اقتصادی آنها بسیار کند می‌شود و شهروندان آن کشورها در وضعیت دشواری قرار می‌گیرند. موج مهاجرت نخبگان از ایران حال به لایه‌های میانی‌تر نیروهای انسانی بسط یافته است. بسیاری از افراد بامهارت مانند تکنیسین‌های فنی، تکنیسین‌های کامپیوتر، پرستاران ماهر، فیزیوتراپ‌ها، متخصصان تغذیه، گرافیک‌ها و ... کشور خود را ترک می‌کنند و در شرایط دشوار امروز جهان، در دنیا به دنبال رؤیای خود می‌روند. اتفاقاً همین قشر ماهر میانی نیز سخت مورد نیاز کشورند. اینان نیروهایی‌اند که کار در داخل کشور برایشان فراهم است و امکان دستیابی به سطح زندگی متوسط دور از دسترسشان نیست. این موج مهاجرت در برهه‌های زمانی خاص در ایران تشدید شده و در سال‌های اخیر نیز دوباره شدت یافته است.

هرچند مهاجران ایرانی نیز مانند سایر مهاجران با سودای سطح زندگی بهتر و کیفی‌تر، دستمزدهای بالاتر و دسترسی به تکنولوژی پیشرفته‌تر (یعنی انگیزه‌های اقتصادی) بار سفر می‌بندند، اما جست‌وجوی شرایط سیاسی باثبات و محیط روادار فرهنگی نیز نقش پررنگی در تصمیم آنان ایفا می‌کند. مهاجران ایرانی دارای‌های قابل‌بازیافتی هستند که می‌توانند در استفاده از فرصت‌های توسعه کشور نقش‌آفرین باشند، اما بازیافت آنان به اقدامات خلاق و متنوعی نیاز دارد.

تأکید بر حفظ نخبگان و نیروهای ماهر در درون کشور و جلوگیری از مهاجرت آنان نخست نیازمند شناسایی این واقعیت است که حضور آنان در درون کشور برای توسعه همه‌جانبه کشور در سطوح اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ضرورت دارد. متأسفانه نشانه‌های روشنی در سیاست‌های دولت برای اصرار در محدود کردن آهنگ مهاجرت

به چشم نمی‌خورد. هیچ‌یک از مدیران ارشد کشور به‌طور مستقیم به نهمی از آن نپرداخته‌اند و علاقه‌مندی مصرانه کشور را به حفظ آنان بازتاب نداده‌اند؛ گویی که کشور کمتر نگران از دست رفتن دارایی‌های انسانی است؛ دارایی‌هایی که منشأ خلق همه ارزش‌ها در کشورند. این شیوه برخورد قطعاً می‌باید تغییر کند. علاقه، اصرار و استقبال از ماندن آنان در کشور باید به اطلاع جوانان برسد. از بازگشت فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های معتبر خارجی باید وسیعاً استقبال و بستر فعالیت و ادغام آنان در اقتصاد ملی فراهم شود. هرچند اقتصاد ایران در حال حاضر متناسب با همه نیروهای که به بازار کار وارد می‌شوند، اشتغال ایجاد نمی‌کند، اما شناسایی نیروهای ماهر و نخبه‌ای که می‌توانند ارزش خلق کنند، اما به حمایت و انگیزه اولیه‌ای نیاز دارند، بسیار ضروری است. تحقق توسعه همه‌جانبه و رسیدن به نرخ‌های رشد بالا به پیوستن این گروه به فرایند توسعه اقتصادی بستگی دارد. بی‌شک این کار نیازمند به رسمیت شناخته شدن موضوع از طرف نه‌فقط دولت که کلیت نظام است. به‌علاوه، ایجاد انگیزه برای ماندن، بازگشتن و خدمت کردن این گروه به محرکه‌های اقتصادی محدود نمی‌شود؛ انگیزه‌های سیاسی و ملی و فضای فرهنگی نسبتاً منعطف نیز لازم است. احساس غرور و افتخار ملی، وابستگی‌های خانوادگی، دلبستگی‌های فرهنگی، هدایت بزرگان و مدیران ارشد کشور و تکیه بر میراث تاریخی در کنار انگیزه‌های اقتصادی می‌تواند نرخ رشد مهاجرت در ایران را کند کرده و امیدها به تعالی و توسعه کشور را واقعیت بخشد.